

Maironio lietuvių literatūros muziejus švenčia 70-ąjį jubiliejų

ALDONA RUSECKAITĖ

Maironio lietuvių literatūros muziejus, įkurtas 1936 m. birželio 28 d. per ketvirtąsias poeto Maironio mirties metines. Poeto palaikai dar ilsėjosi laikinoje vietoje – Arkikatedros bazilikos kriptoje, dar nebuvo įrengtas dėl įvairių priežasčių jo mauzoliejus, o *Lietuvos aidas* 1936 06 30 rašė: „Sekmadienį, birželio 28 d., 12 val. Muziejaus gt. 5, tuose pačiuose namuose ir bute, kur gyveno ir dirbo mūsų didysis tautos dainius Jonas Mačiulis – Maironis buvo atidarytas muziejus.“

Muziejų atidarė Švietimo ministerio vardu kultūros reikalų departamento direktorius dr. Antanas Juška. ...Mūsų didžiojo poeto, tautos žadintojo, muziejaus atidarymas yra naujas, didelis įnašas į mūsų tautos kultūrinį gyvenimą. Lankant šį muziejų, iš kiekvieno kampelio, kiekvieno daikto dvelkia kilni poeto asmenybė, jo sielos troškimas, tėvynės meilė.“ „Tai turės būti didelė mūsų tautos ir mūsų meno šventovė“, – tokią kilnią ir atsakingą misiją tada muziejui nubrėžė J. Keliuotis.

Padarysiu ekskursą į šalį ir priminsiu, ką pats Maironis manė apie muziejų paskirtį 1925 m. šventindamas M. K. Čiurlionio paveikslų galeriją. „Visur šiandieną verda nuolatinė iki gyvo kaulo įgrisusi kova; eina kova politikoje, ekonomijos srity, santykiuose tarp pavienių žmonių, atskirų luomų, didžiųjų ir mažųjų tautų. Taip norėtusi, kad bent maldos šventyklos ir meno rūmai išliktų nuošaliai nuo tų nebrolėškų vaidų ir rung-

Maironio muziejus Kaune.

Taip norėtusi, kad nuvargusi žemiškoje kovoje žmogaus siela bent čia rastų užsimiršimą, ramumą, atilsį, o vienkart gautų čia užburtus sparnus skristi į idealų ir grožio sritį ...

tynių, kuriose savimeilė ir neapykanta dažniausiai vyrauja. Taip norėtusi, kad nuvargusi žemiškoje kovoje žmogaus siela bent čia rastų užsimiršimą, ramumą, atilsį, o vienkart gautų čia užburtus sparnus skristi į idealų ir grožio sritį, kad suprastų ir pajustų esanti virš to pilko gyvenimo, ... esanti liuosa nuo dienos sielvartų, nuo žemės dulkių...”

Mums, muziejininkams, visada lieka šis uždavinys, šis poeto testamentas – kurti idealų ir grožio sritį...

Bet vėl grįžkime į pradžią. Tą birželio 28 d. buvo įkurti trys Maironio memorialiniai kambariai. Pagrindiniai muziejaus kūrėjai buvo M. K.

Čiurlionio galerijos direktorius P. Galaunė, Tautosakos archyvo komisijos vadovas J. Balys, poeto testamentą vykdytojas P. Penkauskas ir sesuo Marcelė Mačiulytė. Beje, pagal Maironio testamentą jo vardo muziejus turėjo būti Aleksote, K. Reisono suprojektuotame name, kuriame poetas svajojo nugyventi senatvę, tačiau nespėjo net persikraustyti.

Buvusio Maironio buto kambariuose jau dirbo Tautosakos archyvo komisija, tai naujojo muziejaus priežiūra ir pavesta šios komisijos pirmininkui dr. J. Baliui. Prisimenama, jog Tautosakos archyvas buvo įsikūręs su tūkstančių tūkstančiais lapelių, su šimtais plokštelių. Per dienų dienas čia verkavo senos dūkės, dainavo kupiškėnės, skudučiavo, trimitavo, birbino vabalininkėnai, kankliavo žemaičiai ir kiti kitokie... Būta ir įdomių išorės vaizdinių.

Maironio muziejaus Kaune direktorė Aldona Ruseckaitė.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Maironio lietuvių literatūros muziejus švenčia 70-ąjį jubiliejų • Antano Vaičiulaičio gimimo šimtmetis • A. Vaičiulaičio skrydis per Lietuvą • Į „Baltosios anketos“ klausimus atsako rašytoja Jurga Ivanauskaitė • Tragiškas kompozitoriaus gyvenimas

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Atkelta iš 1 psl.

J. Šileika. „Maironis“. 1924 m.
Portretas kabo Draugo redakcijos patalpose.

Cituojau to meto spaudą: „Antrąjį normalumą parigolino pati Kauno savivaldybė. Gražioje aikštelėje prieš pat Maironio muziejaus duris ir langus ji pastatė tiltą autovežimiams tikrinti. Reikia tik išgirsti, kaip ten nuolat motorai per dienas tarškia, kaip rūksta aitrūs dūmai, kad suprastum, kad tokiems padarams ten ne vieta. Ten turėtų būti gėlynas ir paminklas didžiausiam atgimimo poetui...“ Visa tai ilgainiui išsipildė – po daug dešimtmečių...

Tokia pradžių pradžia.

1940 m. kovo 1 d. pirmuoju muziejaus vedėju paskirtas poetas Bern. Brazdžionis, pagal Maironio testamentą „žmogus doras ir literatas“. Brazdžionis vedėjavo ketverius metus. Jis suprato jau tada literatūros profilio muziejininkystės esmę, suformavo statutą, numatydamas rinkti ir kitų rašytojų medžiagą, neapsiribojant Maironio memorialu. 1941 m. muziejus pavadintas Maironio memorialiniu muziejumi. Šį vardą tuoj po karo muziejus prarado, buvo vadinamas Kauno literatūros muziejumi, vėliau LTSR literatūros muziejumi ir, tik nepriklausomybės vėjams padvelkus, 1989 m. muziejininkai vėl susigrąžino poeto vardą ir muziejus buvo pavadintas Maironio lietuvių literatūros muziejumi. Tikėkimės visiems laikams, tikėkimės Briuselis nelieps pavadinimo pakeisti... O pirmasis vedėjas Brazdžionis irgi tais pat metais – 1989 – atvažiavo į Lietuvą, kaip stebuklas, jį lietuviai pernešė ant rankų, jis atėjo į Maironio namus, lieté daiktus, džiaugėsi, mes buvome išsigandę tarsi vaikai, ką jis pasakys. O poetas Bernardas į Muziejaus svečių knygą įrašė tokią frazę, kurią dabar mes nuolat cituojame, kuri yra pavirtusi mūsų muziejine klasika: „Džiaugiuosi, kad Maironio namai ne tik muziejus, ne

tik archyvas, bet ir literatūros sodas, kur skamba poetinis žodis“. 2003 metais Brazdžionis sugrįžo į Maironio namus visiems laikams, tarsi apsigyveno po jo stogu, nes iš Los Angeles namelio memorialinis kūrybinis poeto palikimas pervežtas į muziejų. Mūsų galvose jau formuojasi planai, kaip kitų metų vasaryje minėsime šio poeto, pirmojo muziejaus vedėjo, 100-metį.

1944 m. pasitraukė į Vakarus Brazdžionis ir jo kolega Petras Rimkūnas. Pirmaisiais mėnesiais po karo muziejus šiek tiek nukentėjo, bet čia nuolat budėjo ir saugojo geroji sesuo Marcelė Mačiulytė (mirė 1958).

Nuo 1945 m. iki 1951 direktoriavo poetas, vertėjas, pedagogas, daugybės vadovėlių autorius Antanas Busilas. Jam buvo nelengva, pokario metais reikia įrengti ir atidaryti ekspoziciją, nes jai vis trūko „marksistinės medžiagos lietuvių literatūros klausimais“ (1947), atidaroma, vėl uždaroma „dėl idėjinio teorinių trūkumų“. Deja, tokių pat problemų turėjo ir tie darbuotojai, kurie ekspoziciją rengė 1976 m. – vis buvo per maža plakatų, šūkių, net kūjų ir priekalų... Dabar net sunku įsivaiz-

duoti... Devyniolika metų – 1951-1970 m. direktoriumi dirbo šviesus pasiaukojęs žmogus Juozas Kulikauskas. Jo vadovavimo metais muziejus tapo respublikinio statuso literatūros muziejumi, prijungti pirmieji filialai, kurių vienu metu turėjome trylika, šiaip muziejus Lietuvoje yra įkūręs apie 20 rašytojų memorialinių muziejų, šiuo metu „valdome“ penkis padalinius, kurie yra Kaune: S. Nėries, J. Grušo, J. Tumo – Vaižganto, B. ir V. Sruogų memorialiniai muziejai bei Vaikų literatūros muziejus. Uždarę esame vieną – P. Cvirkos... J. Kulikausko įpėdine tapo žurnalistė ir poetė Marija Macijauskienė (iki 1981 – jų). Tada buvo iškeltas iš rūmų vaikų darželis, gyventojai, atlikti didieji pastato remonto darbai, kūrė didžiasias ekspozicijas, formavosi muziejaus tradicijos, atkeliavo daug eksponatų, augo kolektyvas. Visi pamiršo tuos laikus, kai buvęs „Sakalo“ leidyklos direktorius A. Kniūkšta, vėliau gulagų keleivis, grįžęs iš tremties, Maironio muziejuje vienas kūrė trylika krosnių, reikalui esant, vedžiojo ekskursantus, rinko eksponatus, visus konsultavo ir rašė straipsnius...

Kelerius metus muziejui vadovavo vyrai – laikini praeiviai, tačiau kolektyvas dirbo savo darbus. 1989 m. Kultūros ministerijos vadovai, neradę šiam muziejui direktoriaus, paprašė mane bent laikinai eiti pareigas. Taip ir einu, nežinau, kada baigiasi laikinai...

Dabar norėčiau dar šiek tiek priminti, kas įvyko per paskutinįjį dešimtmetį.

Jeigu Biblijoje rašoma, jog pradžioje buvo Žodis, tai muziejuje pir-

miausia turi būti Eksponas. 1936 m. įkūrus muziejų buvo 1,200 eksponatų, dabar jų yra 239 tūkst. vienetų, kurie apima laikotarpius nuo senųjų raštų iki šių dienų. Pastaraisiais metais per vienerius metus fondai pasipildė 6 – 8 tūkst. eksponatų, nes ypač gausiai grįžta lietuvių išeivių rašytojų archyvai iš JAV. Nevardinsiu tų didžiųjų archyvų, jų būtų daug. Tik labai noriu pasidžiaugti ir padėkoti visiems išeivijoje gyvenantiems rašytojams, jų artimiesiems, kad jie pasitiki muziejumi, perduoda archyvus. Mes juos tvarkome, populiariname, rengiame parodas, leidinius. Jie patarnauja ne tik muziejaus veiklai, bet ir šiaip įvairiomis progomis. Štai Kauno televizija kūrė filmą apie P. Babicką – kurgi rasi tą informacijos ir vaizdinės medžiagos aukso gyslą, jei ne Maironio namuose? Vilniečiai rinko medžiagą A. Vaičiulaičio 100-čio minėjimui – vėl kelias atvedė į muziejų. Mokslininkai rašo knygas, naudojami muziejaus rinkiniai. Muziejininkui rasti eksponatus yra didžiausias džiaugsmas. Ekspонатų atkeliavimo į muziejų istorijos yra įvairiausios. Babicko archyvą parplukdė žmonės, plaukę aplink pasaulį. O Maironio Pavasario balsų pirmojo 1895 metų leidimo ieškojome po Ameriką ir kitur, bet atnešė senučiukė, gyvenanti Kauno Senamiestyje. Tokį keistą M. Valančiaus įrankį padovanojo poetas Justinas Marcinkevičius, o jam perdavė tremtinė Dalia Grinkevičiūtė, jai dar kažkas. Gavę tą įrankį visai vartėm, nežinojome kam jis skirtas, skelbėm per spaudą, klausėm, sužinojome... Labai džiaugiamės, kai dar randame ką nors Maironio. Štai ir šimet įsigijome neskelbtus rankraščius – Maironio laišką ir atsakymus į klausimus. Jaunuolis iš Žiežmarių teiraujasi dėl įstojimo į Kunių seminariją. Pats rektorius Maironis atsako, kad galima įstoti, baigus keturias klases, gavus pažymą iš savo klebono apie pasielgimus ir mokant už metų mokslą 700 litų... Garsus muziejininkas P. Galaunė yra pasakęs, o mes tą citatą išsirašę kaip atmintinę: „Atsimink! Muziejuje

Nukelta | 8 psl.

Maironio muziejaus atidarymas 1936 m. birželio 30 d.

Antano Vaičiulaičio gimimo šimtmetis

Rašytojo dukrų ir vaikaičių viešnagė Lietuvoje

LAIMUTĖ TIDIKYTĖ

Kai mano kūnas bus žolė, aš
miegosiu savo brangiųjų
lygumų krašte.
Vėjams padvelkus, linguosiu su
pievų pražydusia gėle.
Klausysiuosi bičių dūzgimo ir
vieversio dangių mėlynai,
mano giminė, –
Taip švelniai, kaip švelniai šiukena
atolų žolė.
O žiede raudonas, išaugęs gimtajam
lauke!
O paukšti čiulbuoni, pragydęs ties
mano vaikystės
žeme!
Gentie švelniasiele, atėjus dienų
brėškime!

<...> /Pieva, 1948 m./

Šis eilėraštis – tarsi dvasinis Antano Vaičiulaičio (1906–1992) – Vakarų Europos lygio rašytojo erudito, literatūros kritiko, poeto, vieno geriausių Oskaro Milašiaus vertėjų, daugelio leidinių redaktoriaus, diplomato testamentas. Jį išpildė žmona bendramintė – šviesaus atminimo Joana Abramikaitė-Vaičiulaitienė. Po vyro mirties ji rūpinosi A. Vaičiulaičio kultūriniu palikimu, jo tvarkymu ir patekimu į archyvą. Kai Anapilin iškeliavo prozininko žmona, Tėvelio kūryba, jo atminimu ir darbų įprasminimu rūpinasi dukros – Aldona DeBold, Joana Vaičiulaitytė-Buivys, Danutė Vaičiulaitytė-Nourse – ir vaikaičiai.

Per visą Lietuvą nuaidėjo šventiški Antano Vaičiulaičio gimimo šimtmečio minėjimai. Prozininkas gimė 1906 m. birželio 23 d. Didžiųjų Šelviuose, prie Vilkaviškio geležinkelio stoties. Nuo mažens žavėjėsis rašytojais, atrado nuostabų knygos ir meno pasaulį. Mes taip pat neįsivaizduojame savo vaikystės be nuostabios A. Vaičiulaičio pasakos *Auksinė korpelė* (1957), be tobulos apysakos *Mūsų mažoji sesuo* (1936), o mokyklinių metų – be romano *Valentina*, kuris žavi kuriamo pasaulio trapumu ir jausmų subtilumu. Būsimasis rašytojas visą gyvenimą nesiskyrė su Homero *Odisėja*, nupirktą tėvo Tomo Vaičiulaičio už parduotą žaislą. Su motina Kotryna būsimąjį kūrėją siejo artimesnis ryšys nei su griežtoku tėvu. Daug įdomių nutikimų jam papasakojusi kupriukė tarnaitė Ona, švelniai šaukiama „mamuke“. Su ja būsimasis rašytojas apvažiavęs ne vienos parapijos atlaides ir nusiklausęs įdomių nutikimų. A. Vaičiulaitis baigė literatais garsėjusią Vilkaviškio Žiburio gimnaziją. 1927–1933 m. studijavo Kauno universiteto Teologijos – filosofijos fakultete lietuvių literatūrą, paraleliai – prancūzų literatūrą, pedagogiką ir psichologiją. Gavęs Lietuvos Katalikų mokslo akademijos stipendiją, 1936 – 1937 m. rašytojas tobulino prancūzų kalbą Grenoblio

A. ir J. Vaičiulaitių dukros — Aldona, Joana ir Danutė — Vilkaviškio krašto muziejuje Paežerių dvare.

„Tik paaugus supratau, kad tėtis ir mama mums supylė vaivorinį gyvenimo taką, kuris rodė, kas gera, gražu, šviesu ir kūrybinga“.

ir Sorbonos universitetuose. 1940 m. dirbo diplomatinį darbą Lietuvos atstovybėje, Romoje prie Šv. Sosto. Tų pačių metų pabaigoje emigravo į JAV. Visuomenininko, rašytojo humanisto, esteto Antano Vaičiulaičio šimtmetį šventė Vilnius, laikinoji Lietuvos sostinė, gimtasis Vilkaviškis ir brangios Suvalkijos lygumos.

Ypatingas visos A. Vaičiulaičio šventinės programos įvykis – rašytojo dukrų Aldonos DeBold, Danutės Vaičiulaitytės ir Joanos Vaičiulaitytės-Buivys bei vaikaičių Valentinos, Kristinos, Tomo ir kitų viešnagė iš JAV! Artimieji atvyko ir į jubiliejinę mokslinę konferenciją „Būties harmonijos ilgesys: Antanui Vaičiulaičiui – 100“, kuri įvyko prozininko gimtadienio išvakarėse Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Rašytojo dukros su didžiule pagarba ir meile prisiminė savo Tėtį, kurio šviesus atminimas sergsti ir anūkus. Vaikaičiai Tomas sakė: „Tėvukas visus anūkus mylėjo visa širdimi. Jis domėjosi

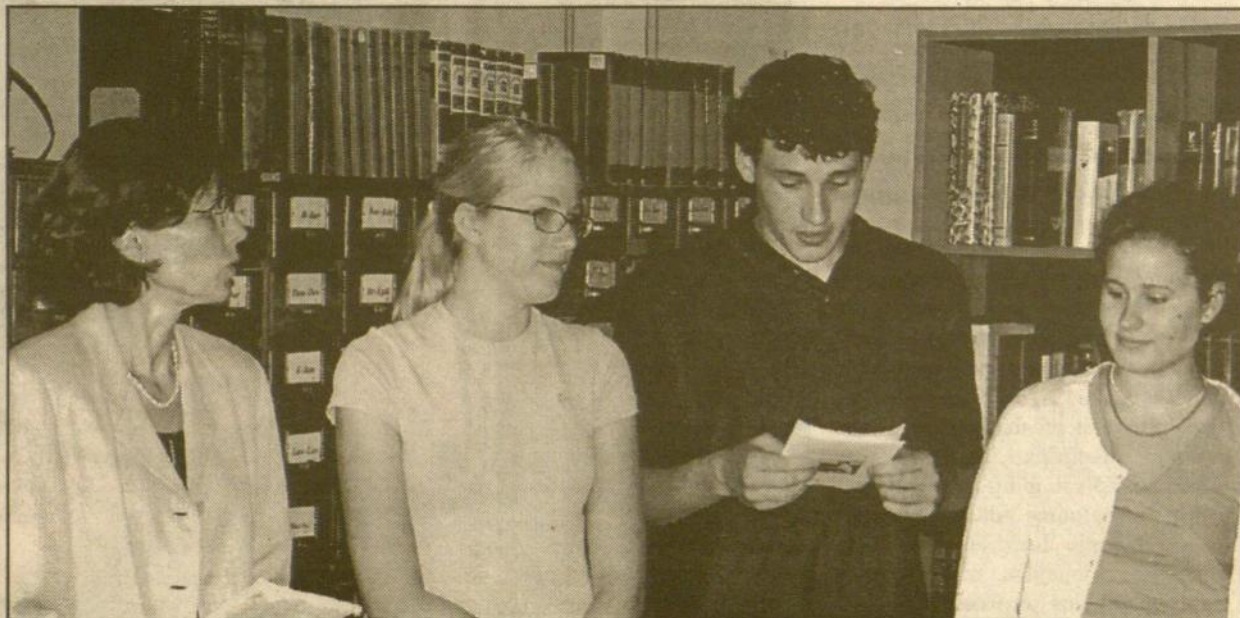
žmonėmis šilta ir atvira širdimi“. Dukra Aldona Vaičiulaitytė deklamavo Tėčio eilėraščius ir negalėjo nuslėpti jaudulio, tardama: „Tėtis ir mama mums, dukroms ir anūkams, mokė mylėti savo artimą, priglauti svetimą. Mūsų namuose sukosi šeimos gyvenimas ir įvykiai, apipinti meile Dievui, tėvynei, muzikos, meno ir rašyto žodžio. Namų durys buvo atviros rašytojams, menininkams, kunigams ir kūrybingiems žmonėms. Mažytė girdėjau pasakas apie nykštukus, milžinus ir mišką. Tėtis vesdavosi į muziejus, kur supažindino su menu, gamta ir technologija. Maloniausiai prisimenu pasivaikščiojimus prie upelio, kur stebėjome gamtą, ypatingai paukščius ir gyvūnus. O kaip smagu buvo kartu Zoologijos ir Botanikos soduose! Tik paaugus supratau, kad Tėtis ir mama mums supylė vaivorinį gyvenimo taką, kuris rodė, kas gera, gražu, šviesu ir kūrybinga“.

Be garbingų svečių, į konferen-

ciją susirinko nemažas būrys klausytojų, o pranešėjai atvyko iš įvairių Lietuvos universitetų bei Maironio lietuvių literatūros muziejaus. Konferenciją atidarė Instituto direktorius prof. habil. dr. Algis Kalėda. Pagrindinį pranešimą skaitė dr. Laimutė Tidikytė, priminusi svarbiausius A. Vaičiulaičio asmenybės ir kūrybos faktus, įvertinusi kūrėjo vaidmenį XX a. lietuvių literatūros raidai. Vėliau diskusijų metu buvo išsakyta mintis, kad būtų prasminga A. Vaičiulaičio kūrybą palyginti su katalikiškos pakraipos prancūzų rašytojų André Maurois, F. Mauriac, Paul Claudel, kurie turėjo įtakos lietuvių autoriui, kūriniais.

Lietuvių romano modernėjimo kontekste itin reikšmingas A. Vaičiulaičio kūrinys *Valentina* (1936), kuriuo rašytojas pasuko poetinio realizmo linkme. Apie šį vieną

Nukelta | 5 psl.

Aldona Vaičiulaitytė-DeBold ir anūkai — Valentina, Tomas, Kristina.

Prano Vasiliausko nuotr.

Vaičiulaičių giminė, susirinkusi prie paminklo rašytojo tėviškėje — Didžiųjų Šelvių kaime.

Visos nuotraukos Juozo Lukoševičiaus

A. Vaičiulaičio skrydis per Lietuvą

ANTANAS ŽILINSKAS

Su didele pagarba, iškilmingai, jautriai ir nuoširdžiai Lietuva bei jo gimtasis kraštas Vilkiškis birželio 17-26 d. paminėjo lietuvių literatūros klasiko, rašytojo A. Vaičiulaičio 100-ąsias gimimo metines. Jubiliejinius renginius birželio 17 d. pradėjo Maironio literatūros muziejus Kaune, kuris renka ir kaupia literatūrinį A. Vaičiulaičio palikimą. Muziejininkė Virginija Paplauskienė rašytojo namuose JAV išstudijavo jo archyvą ir parengė puikų leidinį *A. Vaičiulaitis. Archyvai*, (Maironio lietuvių literatūros muziejaus leidinys), ir Maironio literatūros muziejuje parengė A. Vaičiulaičio gyvenimo ir kūrybos parodą. Leidinio ir parodos pristatyme dalyvavo rašytojo dukros Danutė, Joana, Aldona, vaikaičiai Valentina, Tomas, Katarina, Julija, Kristina, giminės, draugai, jo kūrybos gerbėjai.

Maironio muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė pasidžiaugė, kad A. Vaičiulaičio atminimo renginiai prasidėjo Kaune, kur subrendo menininko talentas ir per Vilnių sugrįš į jo gimtąją sodybą Didžiųjų Šelvių kaime Vilkiškio rajone. Archyvinio leidinio sudarytoja Maironio muziejaus muziejininkė Virginija Paplauskienė dėkojo rašytojo dukroms už suteiktą galimybę susipažinti su A. Vaičiulaičio archyve

sukaupu gausiu palikimu: laiškais, garso įrašais, fotografijomis, rankraščiais, knygomis. Leidinio sudarytoja Virginija Paplauskienė dėkojo visokeriopą paramą suteikusiems A. Vaičiulaičio bičiuliams JAV, A. ir T. Landsbergiams, J. Kriaučiūnui, ALKOS muziejininkams.

Pasak literatūros tyrinėtojo doc. Giedriaus Viliūno, A. Vaičiulaičio kūryba į lietuvių literatūros lobyną įrašyta greta Vaižganto, Maironio, V. Krėvės, S. Nėries vardų. „Galime pagrįstai didžiulotis ir teigti, kad A. Vaičiulaitis yra pasaulinio lygio klasi-

kas“, sakė mokslininkas

Nuo birželio 20 d. A. Vaičiulaičio 100-čio renginiai persikėlė į Vilnių. Birželio 20 d. Lietuvių kalbos ir tautosakos institute surengta jo kūrybą analizavusi mokslinė konferencija, birželio 21 d. atidaryta paroda Lietuvos Nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (parodos rengėja bibliotekininkė Janina Stankevičienė). Birželio 22 d. Taikomosios dailės muziejuje Vilniuje rašytojai įteikė A. Vaičiulaičio premiją už novelės žanro puoselėjimą. Rašytojo žmonos Joanos rūpesčiu įsteigtą premiją rašyto-

A. Vaičiulaičio kūryba į lietuvių literatūros lobyną įrašyta greta Vaižganto, Maironio, V. Krėvės, S. Nėries vardų.

A. Vaičiulaičių dukros apžiūri rašytojui skirtą ekspoziciją Vilkiškio kultūros muziejuje, Paežerių dvare.

jai Danutei Kalinauskaitei įteikė dukros Danutė, Joana ir Aldona. Simboliška, kad ši premija suteikta su Vilkiškio kraštu susijusiai menininkei. Jos brolis poetas Jonas Kalinauskas (beje, šiais metais gavęs Vilkiškio rajono savivaldybės Poezijos pavasario premiją) yra gimęs Pajevonyje, Vilkiškio rajone. Čia pas senelius, Pajevonio kalneliuose, vaikystės ir jaunystės metus vasaromis praleido ir būsimoji A. Vaičiulaičio premijos laureatė.

A. Vaičiulaitis gimė birželio 23 dieną Didžiųjų Šelvių kaime, tad dukros, vaikaičiai troško baigiamąjį, 100-čio minėjimo akcentą surengti rašytojo gimtojoje sodyboje. Sodyba už Vilkiškio geležinkelio stoties išliko per karus ir pokario „eksperimentus“. A. Vaičiulaičio tėvų sodyboje pokaryje gyveno rašytojo seserys Ona ir Elenutė. Po seserų mirties, sodybą prižiūri Onos Vaičiulaitytės – Stoškuvienės sūnus Juozas Stoškus ir duktė Zita Stoškutė – Rimkuvienė. Maloniems sodybos paveldėtojams leidus, Vilkiškio krašto muziejininkės Irena Pilkauskaitė, Aušra Mickevičienė, talkinant muziejaus darbuotojai Linai Juselienei ir šių eilučių autoriui, peržiūrėjo A. Vaičiulaičio tėvų ir seserų palikimą surastą kraičio skryniose, spintose, pastatuose. Kambarėlyje, kuriame viešėdamas tėviškėje rašytojas rašė savo talentingus kūrinius, atkurta aplinka iš išlikusių autentiškų prieškarinio laikų menančių daiktų. Čia prie lango stovi rašytojo stalas, ant jo laiškėlis rašytas seserims Onai ir Elenai į Didžiuosius Šelvius, greta lova, kurioje miegojo rašytojas, už lango kvapus skleidžiantis jazmino krūmas. Kambarėlyje išlikusi motinos Katerinos kraitinė skrynina, pilna drobių, greta sesers Marytės siuvimo mašina, drabužių spinta, laikrodys, seni šventųjų paveikslai. Atkurto kambario atmosferą ypač šiltai įvertino Maironio muziejaus Antano Vaičiulaičio palikimo puoselėtoja muziejininkė Virginija Paplauskienė. Vilkiškio krašto muziejininkė Aušra Mickevičienė į žemę grimztančioje rašytojo taip mėgtoje klėtelėje įrengė etnografinių daiktų, surastų sodybos užkaboriuose parodą. Čia matysime

išlikusias girnas, senovinę lovą, sviestmušę (kalatauką), staliaus ir račiaus įrankius, mėšai sūdyti kubilą. Šie daiktai ypač sudomino rašytojo vaikaičius.

Dukrų prašymu, Vilkaiviškio rajono savivaldybė (meras A. Bagušinskas), skyrė lėšų ir rašytojo sodyboje pastatyti paminklinį akmenį, beje, atvežtą iš Vištyčio apylinkių, kur stūkso garsusis pėduotas Vištyčio akmuo. Akmens statymu rūpinosi Vilkaiviškio krašto muziejaus direktorius Antanas Žilinskas, tekstą akmenyje iškalė UAB „Vito akmenys“ (direktorius Vitas Špakauskas), akmeniui pamatus liejo moksleiviai iš Vilkaiviškio profesinio rengimo centro, vadovaujami pedagogo V. Kroco.

Birželio 23 d. iškilnės rašytojo gimtinėje prasidėjo šv. Mišiomis Vilkaiviškio Katedroje, kurias aukojo nuoširdus rašytojo šeimos bičiulis kun. Vaidotas Labašauskas. Gražiai katedroje ir prie Joanos bei Antano kapo giedojo parapijos choristai, vadovaujant Albinui Venclovai.

Rašytojo dukras, vaikaičius ir iškilnių dalyvius rašytojo tėviškėje Didžiųjų Šelvių kaime dainomis ir šoku pasitiko Giedrių pagrindinės mokyklos moksleiviai. Tautiniu kostiumu vilkinti renginio tėviškėje vedėja Valentina Ivinskienė, atidengti paminklinį akmenį pakvietė Vilkaiviškio rajono merą Algirdą Bagušinską ir rašytojo dukras – Danutę, Joaną ir Aldoną. Nuslinkęs audeklas, kurį dovanavo AB „Žemkalnija“, atidengė įrašą „Šioje sodyboje Didžiųjų Šelvių kaime 1906 m. birželio 23 d. gimė lietuvių literatūros klasikas rašytojas Antanas Vaičiulaitis“. Įrašo apačioje iškaltos A. Vaičiulaitis eilutės „Kur lygumų vėjai pučia, ten mano tylieji namai“ ir rašytojo autografas. Akmenį pašventino kunigas Vaidotas Labašauskas. Tekstus įrašui akmenyje parinko dukros ir dukterėčia Zita Rimkuvienė. Renginį filmavo Lietuvos televizija, dalyvavo laikraščių *Lietuvos rytas*, *Lietuvos žinios* ir rajoninio *Santaka* žurnalistas.

Paežerių dvaro parke tą naktį skambėjo A. Vaičiulaičiui skirtos eilės

Po vaišių „Pegaso“ kavinėje iškilnių dalyviai atvyko į Paežerių dvaro rūmus, kur jų laukė Vilkaiviškio krašto muziejaus vyr. fondų saugotojos Irenos Pilkauskaitės parengta paroda „O tavo žodžių skiemienys šventi, lyg vieversiai ties manimi plevėna“ (A. Vaičiulaitis). Rūmų pirmojo aukšto menėje parengtoje parodoje atspindėta rašytojo tėvų, jo brolių ir seserų, gimtinės istorija, parengta iš paties rašytojo fotografuotų fotografijų. Ekspozicijoje rodomos unikalios fotografijos iš Kazio Karužos (Kalifornija) archyvo. Mat, K. Karužos brolis poetas Petras Karuža kartu su A. Vaičiulaičiu mokėsi Vilkaiviškio gimnazijoje. Rašytojo dukros gyrė parodą, muziejų, pasidžiaugė dailininkei Magdalenai Birutei Stankūnienei skirta ekspozicija.

Baigiamasis viešnagės rašytojo

Vakaras, skirtas rašyt. Antanui Vaičiulaičiui, suruoštas Vilkaiviškio viešojoje bibliotekoje (A. Vaičiulaitis mokėsi Vilkaiviškio gimnazijoje). Iš kairės: bibliotekos direktorė V. Gilienė, literatūrologė Elena Bukelienė, aktoriai — Andrius Bialobžeskis ir Dalia Michelkevičiūtė.

tėviškėje vakaras įvyko Vilkaiviškio savivaldybės Viešojoje bibliotekoje. Šiame pastate iki Antrojo pasaulinio karo pabaigos veikė garsioji Suvalkijos poetų ir rašytojų kalvė, Vilkaiviškio dr. J. Basanavičiaus gimnazija.

Viešosios bibliotekos direktorė Vilija Gilienė su jaudulio virpesiu lūpose pakvietė A. Vaičiulaitis anūkę Katariną uždegti senelio atminimui skirtą žvakę. Rašytojo kūrybą ir jo vietą lietuvių literatūroje nušvietė literatūrologė prof. Elena Bukelienė, ištraukus iš A. Vaičiulaitis kūrybos skaitė aktoriai Dalia Michelkevičiūtė ir Andrius Bialobžeskis. Vakare kankliavo, smuikavo ir dainavo Vilkaiviškio muzikos mokyklos mokytojai ir mokiniai. O Paežerių dvaro parke tą naktį skambėjo A. Vaičiulaičiui skirtos eilės, kurias prie Joninių laužo skaitė Marijampolės apskrities poetai, kuriuos sukvietė literatų klubas „Seklyčia“, vadovė Janina Kurtinaitienė.

Šeštadienį, birželio 24 d., A. Vaičiulaitis dukros, jo vaikaičiai, dukterėčios ir sūnėnai ilsėjosi rašytojo, tėvelio, senelio, dėdės gimtos sodybos ažuolo pavėsyje, skanavo Kęstučio Balsio, kuris vedęs mylimiausią Antano Vaičiulaitis dukterėčią Ijoliją, šviežiai iškopto medaus. Beje, apysakos *Mūsų mažoji sesuo* prototipu tapusi dukterėčia Ijolija, neseniai iš Karaliaučiaus krašto persikėlė į Vilkaiviškį ir Krašto muziejui perdavė pluoštą A. Vaičiulaitis fotografuotų nuotraukų.

Antanas Žilinskas yra Vilkaiviškio krašto muziejaus direktorius. □

Vaičiulaitis gimimo šimtmetis

Atkelta iš 3 psl.

vertingiausių kūrinių pranešimus perskaitė doc. dr. Gintaras Lazdynas, dr. Rimantas Skeivys bei dr. Vita Gaijalaitė. Rašytojas vienas pirmųjų stilizavo religinės kultūros ir literatūros šaltinius. Doc. dr. Dalia Čiočytė A. Vaičiulaitis kūrinius analizavo teologiniu aspektu, prof. habil. dr. Juozas Stonys lygino šio rašytojo ir Vaižganto kūrybą. Antano Vaičiulaitis novelistika tapo klasikinės lietuvių novelės etalonu dėl taurių humanistinių idėjų, pastangų perteikti dvasią, nuotaką, tobulo turinio ir formos dermės, aiškaus bei skaidraus stiliaus. Apie jo novelių poetiką kalbėjo dr. Eugenijus Žmuida, doc. dr. Ramutis Karmalavičius – apie jo dalyvavimą 1943 m. prozos antologijoje *Kas girdėti kalnuose*, kurioje A. Vaičiulaitis pristatomas kaip pripažintas prozininkas, jo kūryba kaip „epochinis reiškinys lietuvių prozoje“. A. Vaičiulaitis legendas, jų pasakojimo strategijas: tikrovės ir fantastikos elementų dermę pristatė doc. dr. Dalia Kuizinienė, o doc. dr. Kęstutis Urba supažindino su A. Vaičiulaitis pasakomis, jų savitumu. Rašytojo erudito Antano Vaičiulaitis dukros teigė, kad jų tėtis labai troško, kad Lietuvoje būtų pakartotos jo kelionių knygos: *Nuo Sirakūzų lig Šiaurės elnio*

A. Vaičiulaitis pristatomas kaip pripažintas prozininkas, jo kūryba kaip „epochinis reiškinys lietuvių prozoje“.

(1937) ir *Italijos vaizdai* (1949). Apie jas pranešimą „A. Vaičiulaitis kelionių apybraižos: dokumentas ar išmone“ skaitė dr. Imelda Vedrickaitė. A. Vaičiulaitis buvo reiklus literatūros kritikas: doc. dr. Dalia Jakaitė įvertino žemininkų kartos sampratą Antano Vaičiulaitis kritikoje. Su vienintele A. Vaičiulaitis poezijos knyga *Ir atlektė volungė* (1980), jos ypatybėmis supažindino dr. Gintarė Bernotienė (kuriai negalėjus atvykti, pranešimas buvo perskaitytas). Muziejininkė Virginija Paplauskienė konferencijos dalyvius supažindino su Maironio lietuvių literatūros muziejuje saugomu A. Vaičiulaitis archyvu: nuotraukomis, laiškais, kitais svarbiais dokumentais. Ji pristatė naują muziejaus leidinį *Antanas Vaičiulaitis. Archyvai* (2006).

Šįkart odisėja vyko Antano Vaičiulaitis gyvenimo ir kūrybos takais. Lietuviai ilgisi savo numylėto rašytojo ir vertina jo kūrybą. □

Ne visada viską lemia įstatymai

| „Baltosios anketos“ – klausimus atsako rašytoja Jurga Ivanauskaitė

– Kokią Lietuvą norėtumėte matyti po šimto metų? Kokie visuomeninės raidos principai (ar įstatymai) galėtų padėti to pasiekti?

– Dabar, kai viskas aplink kinta žaibo greičiu ir kai laiko spiralė tarsi susispaudusi, 100 metų atrodė labai ilgas tarpas. Pasaulis pilnas grėsmių – pradedant terorizmu, baigiant paukščių gripu ir kitokiais apokaliptiniais judesiais, kuriais Žemė sakytum bando nusimesti žmonių giminę nuo savo išskankintos nugaros. Vis dėlto norėčiau tikėti, kad po 100 metų mūsų šalis vis dar egzistuos, vadinsis Lietuva, čia gyvens daugiau nei trys milijonai lietuvių, jie kalbės lietuviškai ir rašys senoviškomis raidėmis su „paukščiukais“ ir „nosinėmis“. Ne visada viską lemia įstatymai. Svarbiausias turbūt yra mūsų pačių noras išlikti, troškimas ir valia gyventi, iš kartos į kartą perduodant tai, kas geriausia ir kas buvo mums patiems iš pačių istorinio laiko gelmių perduota.

– Ar jaučiatės esąs Lietuvos bendruomenės narys? Ar galėtumėte su pasididžiavimu ištarti: „Aš esu lietuvis ir tuo labai didžiuojuosi“ ir kodėl?

– Taip. Prieš kokią dešimtį metų, keliaudama po Himalajus, paklausta, iš kur aš, kažkodėl atsakydavau, kad iš Švedijos, ir pradėdavau skiesti niekus apie šalį prie Baltijos jūros. Žodžio „Lithuania“ tuomet beveik niekas – nei rytiečiai, nei vakariečiai – nežinojo, vieni manė, kad tai mano vardas, kiti, kad religija, jaučiausi tarsi būčiau iš niekur ir dėl to man buvo gėda. Dabar ir nieko apie Lietuvą nežinančiam žmogui mielai paaiškinu, iš kokios aš šalies, ir būtinai priduriu, kad didžiuojuosi tuo, kad esu lietuvė. Visuotinės globalizacijos ir totalinės niveliacijos atmosferoje mažos šalys bei mažos tautos man kelia vis didesnę simpatiją, vis dažniau atrodė, kad dėl tokių „mažutelių“, o ne supervalstybių pasaulis laikosi galutinai neišprotėjęs ir nesusinaikinęs.

– Ar Jus tenkina Lietuvos valstybės kultūros politika? Kas joje, Jūsų nuomone, keistina?

– Manęs netenkina pats kultūros nustatymas iš „prioritetinių“ sferų į paribio erdvę, kurioje glaudžiasi tai, kas, neva, nėra žmogui gyvybiškai būtina. Tačiau jei atsigręšime atgal, pamatysime, kad apie visas didžiąsias civilizacijas – Egiptą, Graikiją, Romą, actekų ar inkų imperijas – šiandien mums byloja tik jų kultūra. Viso kito – jų politikos, socialinių peripetijų, sporto laimėjimų – nebeliko. Toks tad būtų mano atsakymas, koku balsu šiandien Lietuva turėtų byloti pasauliui ir kas iš dabarties bus girdima ateities kartų. Aš nežinau, ką daryti, kad tas balsas ir šiandien būtų išgirstas mūsų pačių bei aplinkinių, tačiau neabejoju, kad reikia ne vien tik didelių, net ne vien tik labai didelių pinigų.

– Ar Jus tenkina Lietuvos valstybės švietimo politika? Kas joje, Jūsų nuomone, keistina?

– Apie švietimo politiką mažai nutuokiu, galiu tik iš savo varpinės šį bei tą naiviai pasamprotuoti. Iki šiol sapnuoju su mokykla, „kontroliniais“ ir egzaminais susijusius košmarus. Reikėtų reformų, kad šiandienos moksleiviai ateityje tokių košmarų nebesapnuotų ir kad mokykla jiems nebūtų ta „galera“, nuo kurios reikia „atsijungti“ narkotikais, alkoholiu ar koku nors kitoku, tariamai „saldžiu ir lengvu“ gyvenimu. Kai per šiemetį valstybinių egzaminų skandalą abiturientai vienas paskui kitą į TV kameras šaukė: „paruoškit mums daugiau vietų psichuškėse“, ėmė siaubas. Man atrodė svarbiausia, kad mokykla ugdytų kūrybiškumą, drąsą ir laisvo mąstymo igūdžius, pasitikėjimą savimi bei atsakomybės jausmą. Šios savybės tikrai kompensuos fizikos, matematikos ar astronomijos žinių stygių.

Atrodo, kad yra įsijungęs kažkoks pragaištingas tautos susinaikinimo mechanizmas, kuris ir įsuka tokius krumpliaračius kaip žudymas, savižudybės, emigracija, mažas gimstamumas...

– Kokių permąstymų Lietuvos valstybės strategijoje reikėtų pageidauti, norint susigrąžinti masiškai į Vakarus emigruojančią jaunąją Lietuvą?

– Apie valstybės strategiją man sunku kalbėti, nors šiaip gal ir viskas aišku: darbo vietos pagal išsilavinimą, aukšti atlyginimai, gyvenamasis plotas ir t.t. Tačiau pirmiausia turėtų būti puoselėjama pagarba žmogui, jaunam žmogui, taip pat ir žmogui vaikui. Kol į mažuosius ir jaunuosius Lietuvos piliečius bus žiūrima tik kaip į abstrakčią „žmogiškąją masę“, kurią neva gali formuoti kaip tinkamas, tol ši masė lyg gyvsidabris atskirais individais sklisis į šonus tolyn nuo „formuotojų“ rankų ir nelengva bus ją atgal sugrąžinti. Jaunimas taip pat kuo puikiau mato, kokia Lietuvoje šiandien klesti nepagarba, netgi panieka senam žmogui, ir nors gal tai nėra sąmoningas argumentas emigruoti ar iš emigracijos negrįžti, bet kas gi nori senatvėje būti vos ne jėga stumiamas kuo greičiau iš gyvenimo pasitraukti į mirtį.

– Lietuva dažnai įvardijama kaip šalis, pirmaujanti pagal savižudybių skaičių. Kodėl taip yra ir ką daryti, kad būtų kitaip?

– Būtent mes patys taip save įsivardijame, kartojame šį faktą lyg blogą mantrą ir taip tik dar labiau didiname potencialių savižudybių skaičių. Kai pernai apie mūsų makabrišką pirmavimą užsiminiau Geteborgo knygų mugėje, tučiuojau pašoko vengras ir suomis, šaukdami, kad tai jie yra savižudybių čempionai. Keistoka konkurencija, ar ne? Priežastys, kodėl lietuviai žudosi, jau lyg ir nustatytos: skurdas, nedarbas, alkoholizmas, ateities baimė. Tačiau man atrodė, kad yra įsijungęs kažkoks pragaištingas tautos susinaikinimo mechanizmas, kuris ir įsuka tokius krumpliaračius kaip žudymas, savižudybės, emigracija, mažas gimstamumas... Nežinau, kokios maldos, kokios apeigos ir kokie burtazodžiai galėtų šią prąžoties mašiną sustabdyti. Turbūt jos programą išjungti galime tik mes patys, kiekvienas pradėdamas pirmiausia nuo savęs.

– Ar Jus tenkina tai, kaip Lietuva suvokia ir pateikia save žiniasklaidoje ir televizijoje?

– Ne, netenkina. Manau, kad ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje šalių vien tik sensacijų besivaikanti žiniasklaida pateikia visiškai iškreiptą pasaulio vaizdą. Bet Lietuvoje ši tendencija yra itin ryški: atsiverti storą dienraštį, įsijungi kažkurį TV „gyvenimo būdo“ laidą ir pasijunti it kreivų veidrodžių karalystėje. Dažniausiai dėmesio nusipelno tik absoliutūs kraštutinumai: nusikaltėliai ir iškrypėliai, turčiai su savo megalomaniškų, bet infantilių norų tenkinimais, arba neviltingi užribius pasiekę nelaimėliai, kurių bėdos parduodamos ir perkamos. Tačiau tikrasis gyvenimas juk

teka tarp šitų rifų, o visuomenė egzistuoja žmonių dėka, kurie kepa duoną, gydo, moko, vairuoja troleibus ar taiso butus. Kiaurą parą mes naudojames kitų sukurtais produktais, tačiau mano naujus noras, kad apie tokius eilinius žmones „su pliuso ženklų“ pirmuosiuose puslapiuose rašytų laikraščiai, daug kam gali pasirodyti kaip nyki sovietmečio nostalgija. Gyvename gal ir ne pačiais lengviausiais Lietuva laikais, bet žiniasklaida nuolat kala, kad esame totalinės katastrofos zonoje, skęstančiame laive, iš kurio reikia kuo greičiau sprukti. Kita vertus, tikros tragedijos ir nelaimės yra visiškai nuvertinamos, išblukinamos, o kokios nors „grožio fabriko“ aukos verkšlenimai dėl per didelės nosies ar per mažų krūtų pateikiami kaip daug didesnė drama, nei nesibaigiančios žudynės Irake ir tūkstančius gyvybių nusinešančios stichinės nelaimės. Mūsų žiniasklaida apskritai nesidomi pasauliu, atrodo, kad Lietuva egzistuoja atskirta nuo to, kas vyksta aplinkui, todėl mes vis dar nesuvokiame nei savo vietos „kitų“ atžvilgiu, nei tų „kitų“ įtakos mums, kaip žmonijos dalelytei ir miniatiūrinei Žemės planetos teritorijai.

– Kokios lietuvių nacionalinės savybės jums atrodo gražiausios, o kokios ne? Lietuvos žmonių moralė, sąmoningumas ir patriotizmas: diagnozė ir perspektyvos.

– Viena kurią nors savybę išskirti sunku, man patinka savotiškas melancholijos, užsispyrimo ir darbštumo derinys, jaudina įtampa tarp vitališkumo,

Nukelta | 8 psl.

SAULĖ JAUTOKAITĖ

Šiomet švenčiame austro kompozitoriaus Wolfgang Amadeus Mozart 250 m. gimimo metines. Taip pat šiomet muzikos pasaulis švenčia 150 m. nuo vokiečių kompozitoriaus Robert Schumann mirties. Jo pavardė rikiuojasi tarp tokių vokiečių kompozitorių kaip Bach, Haendel, Haydn, Beethoven, Schubert, von Weber, Mendelssohn, Wagner.

Robert Schumann gimė 1810 m. birželio 8 d. Zwickau, (Saksonijoje) Vokietijoje. Jis buvo knygų pardavėjo Friedrich Schumann penktas, jauniausias vaikas. Nuo pat jaunystės sūnaus Robert gyvenimas buvo skausmingas. Jam esant 16 m., staiga nenustatyta nervų liga mirė tėvas, sulaukęs 53 metų. Jo sesuo Emily nusizūdė, sulaukusi 19 m. Iš jo trijų brolių tik vienas sulaukė pusės amžiaus. Kompozitorius Carl Maria von Weber, pas kurį norėjo mokytis muzikos, taip pat mirė tais pačiais metais, kaip ir jo tėvas, sulaukęs tik 40 m.

Robert nuo pat vaikystės domėjosi literatūra ir muzika. Skaitė tokius romantikus kaip Byron, Scott, Novalis, Hoederin ir kitus. Nors jis norėjo tapti poetu, bet jį kartu traukė ir muzika. Robert motina Johanna norėjo, kad jis pasirinktų studijuoti naudingą profesiją, tik ne muziką. Motinos prikalbintas, jis išvažiavo į Leipzig studijuoti teisę, bet kartu domėjosi muzika ir literatūra. Nuvykęs į Heidelberg, apsiėmęs, kad studijuoja teisę, kartu mokėsi muzikos, ruošėsi pianisto karjerai. Laiške motinai rašė: „Aš esu įsitikinęs, kad su darbu kantarybe ir geru mokytoju per šešerius metus aš pralengsiu bet kokius geriausius pianistus“. Vėliau pats Robert savo dienoraštyje rašė, kad jo talentas tiek muzikai, tiek poezijai yra to paties lygio. Muzikos pedagogas Friedrich Wieck jo motinai užtikrino, kad sūnus bus geresnis menininkas už Moscheles ir Hummel (tų laikų garsius pianistus). Gavęs motinos sutikimą, apsigyveno mokytojo Wieck šeimoje Leipzig mieste. Čia jis pasiekė ne tik virtuozo pianisto karjerą, bet gavo ir progos diriguoti to paties miesto operoje. Būdamas 22 m., sukūrė pasižymintį fortepijonui kūrinį. Bet tuo pačiu laiku jį ištiko pirmoji nelaimė: pradėjo negaluoti dešinės rankos pirštai. Jis bandė visai juos gydyti, bet nesėkmingai. Suluošinta dešinioji ranka pastojė jam kelią į

TRAGIŠKAS KOMPOZITORIAUS GYVENIMAS

Robert Schumann

pianisto virtuozo karjerą.

Po šios nelaimės Robert susikoncentruoja muzikos kūrybai ir jos kritikai. Įsteigia muzikos žurnalą *Neue Zeitschrift fuer Musik* (Naujas muzikos žurnalas), kuris buvo vienas svarbiausių muzikos žurnalo 19-tame šimtmetyje. Šį žurnalą jis redagavo ir jame rašė muzikos klausimais 10 metų. Savo įžvalgiais kritikos straipsniais kovojo prieš muzikinės kūrybos paviršutiniškumą, tokiu būdu sudomino jaunesnius, pažangesnio galvojimo muzikos kompozitorius. Po straipsniais pasirašydavo tokiais slapyvardžiais: Florestan, Eusebius, RARO (Clara Robert). Jis išgarsino Felix Mendelssohn ir Frederic Chopin muziką. Jo straipsniai yra pilni citatų: „Talentas dirba, genijus kuria“, „Galbūt tikrai genijus supranta genijų“, „Labai gaila, bet nepaprasti menininko gabumai nėra tuoj pat pripažinti“. Jis rašė: „Mane viskas veikia, kas vyksta pasaulyje – politika, literatūra, žmonės, ir visus tuos jausmus noriu išsakyti muzikoje“, „Pats pavasaris prie mano durų, žiūri į mane, kaip vaikas dangiškai mėlynomis akimis“. Vieną savo simfoniją pavadino „Pavasaris“.

Robert Schumann, gražios išvaizdos, mėgo jaunų žmonių pasi-

linksminimus: gerė alų, vyną, rūkė cigarus, kas buvo priešinga jo vidi-
niam nerimui. Kartais jį staiga ištikdavo klaidėjimai, kurie sukeldavo nemigą. Dar būdamas jaunuoliu, jau dienoraštyje rašė, kad jis bijo išprotėti. Ištikus staigiems priepuoliams, net prarasdavo sąmonę. Jis savo ligą pavadino tuo metu plintančiu nuolatinio melancholiško sutrikimu. Jo niūrią nuotaiką pagerindavo pažintis su smuikinin-
ku Joachim ir jaunu, jo proteguojamu, kompozitoriumi Johannes Brahms.

Kai Robert apsigyveno pas muzikos mokytoją Friedrich Wieck, įsimylėjo jo dukterį Clara, devyneriais metais jaunesnę už jį ir norėjo ją vesti. Jos tėvas toms vestuvėms pasipriešino, žinodamas Robert nepastovų būdą. Tėvas juos kuriam laikui išskyrė. Robert dėl to labai išgyveno, kentėjo nuo depresijos. Per tą įtemptą laikotarpį jis parašė Clarai puikų muzikos kūrinių „Arabesque“. Bet, nekreipdami dėmesio į tėvo pasi-

priešinimą, 1840 m. Robert ir Clara susituokė. Clara savo dienoraštyje rašė: „Tai buvo pati gražiausia diena mano gyvenime“. Reikia pažymėti, kad ir jo žmona Clara buvo virtuoze pianistė, muzikos mokytoja ir kompozitorė. Ji su tėvu koncertuodavo Paryžiuje, Austrijoje, Leipzige.

Prieš tai Robert susitelkė prie kompozicijos, pradžioje ribodamasis vien fortepijono kūriniais. Vedęs Clara, tais pačiais metais jis parašė visą eilę savo iškiliausių solo dainų (lieder). Viena žinomiausių yra „Dichterliebe“ (Poeto meilė). Nors Schumann laiškė kompozitoriui Herrmann Hirschbach pareiškė, kad instrumentinė muzika yra vertingesnė už vokalinę, tačiau būdamas nuo pat jaunystės poezijos mėgėjas, ypač Heinrich Heine, su kuriuo buvo asmeniškai susitikęs, sukūrė dainų ciklus, kuriuos dedikavo savo žmonai Clara. Kitas paskatinimas dainų rašymui buvo kompozitorius Franz Schubert, išgarsėjęs savo dainomis. Bet vėliau Schumann pareiškė, kad Schubert instrumentinė muzika labiau jį žavi negu jo dainos.

Apie solo dainas pats kompozitorius sakė: „Neužtenka vien tik dainuojančio balso. Jis negali visko perduoti be palydos. Poemos visiškam išreiškimui reikalinga nuspalvinti palydą taip, kad nenukentėtų melodija“. Sukūręs apie 150 dainų, Schumann pradeda domėtis instrumentine muzika. Sukuria 4 simfonijas, uvertiūras, koncertus – fortepijonui, violančelei, smuikui; kamerinę muziką: kvartetus styginiams, fortepijono kvartetus ir kvintetus; chorams: dvejus mišias, oratoriją ir vienintelę operą „Genoveva“.

Koncertų fortepijonui premjeras atlikdavo Clara. Pats kompozitorius nevažiuodavo kartu, nenorėjo būti žmonos šešėlyje. Schumann draugas kompozitorius Felix Mendelssohn pakvietė jį dėstyti pianoforte, kompoziciją ir muzikos teoriją neseniai įsteigtoje Leipzig konservatorijoje. Kaip ir kiti anų laikų kompozitoriai, taip ir Schumann

Nukelta | 8 psl.

Clara Schumann

Išaugęs literatūrinėje aplinkoje, jis suformulavo pažiūrą, kad romantizmas – tai ne formų ir figūrų klausimas, bet kompozitoriaus sugebėjimas būti poetu.

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Atkelta iš 2 psl.

sukrautas brangiausias tautos ir krašto turtas. Saugoki jį visomis savo išgalėmis”.

Kas dar įvyko per tą dešimtmetį? Restauravome autentiškai Maironio memorialinį butą, įkūrėme J. Tumo – Vaižganto ir J. Grušo memorialinius muziejus, rekonstravome pastatą ir įkūrėme modernią S. Nėries ekspoziciją, parengėme didžiulę išeivių literatūros ekspoziciją „Išėję sugrįžti“, kitą ekspoziciją – senosios literatūros apžvalgą. Mums didelė garbė, jog padėjome įkurti Kardinolo V. Sladkevičiaus muziejų. Aišku, be galo norėtume, kad ekspozicijos būtų modernios, šiuolaikiškos, atnaujintos.

Kasmet iš muziejaus fondų parengiame 40-50 parodų. Jos yra traukos laukas, nes taip nuolat juda eksponatai ir vyksta muziejinė gyvybė. Į Maironio sodą persikėlė Poezijos pavasario šventė. Muziejuje per metus įvyksta apie 70 renginių. Jubiliejiniai vakarai, knygų pristatymai, įvairūs paminėjimai. Turime daug tradicinių renginių. Muziejuje svarbu tradicijos. Kai šįmet per muziejų direktorių seminarą lektorė paklausė, ar patiriate savo muziejiname darbe padėkų ir dėkaugsmo, aš bene pirmoji sušukau – taip. Po literatūros vakarų beveik visada žmonės išeina laimingi, susikaupe, šitie namai yra traukos centras, lankytojai čia jaučiasi reikalingi ir savi. Ką mes dar išmokome per tą dešimtmetį? Išmokome dirbti kompiuteriais, rengti projektus, džiaugtis gautais pinigais. Perpratome edukacinį darbą – dirbame ir su moksleiviais, ir su suaugusiais. Startavome leidyboje: pamečiui štai

išėjo solidūs archyviniai leidiniai: *Išėję sugrįžti* (literatūrinis gyvenimas DP stovyklose 1944 – 1950 m.); *Salomėja Nėris* (Archyvai); *Antanas Vaičiulaitis*. (Archyvai). Šįmet parengsime, 2007 m. išleisime leidinį *Maironio lietuvių literatūros muziejaus istorija ir rinkiniai*, kurio leidimą remia Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija. Dveji metai galima rasti internete mūsų skaitmeninį žurnalą *Literatūrinė Lietuva*, į kurį rašo beveik visi kolektyvo nariai. Nekalbu apie kasdienybę, apie muziejininką krapštuką, kuris tvarko ir tyrinėja, aprašo eksponatus, važiuoja į ekspedicijas, kažką suvynioja, išvynioja, perkelia į kitą lentyną...

Štai vėl tas pats Galaunė yra prisipažinęs: „Ką aš pats laikau vertingiausiu savo gyvenime padaryta – tai mano darbas muziejuje...“ Manau, kad mūsų kolektyve tarp 80 darbuotojų tokių tikrai atsirastų nemažai. Muziejinį darbą dirbantis kolektyvas yra kūrybingas. Daug yra darbuotojų, kurių muziejinis stažas jau siekia gerokai per 20 metų, o kai kurie peršoko ir 30... Tai Virginija Pačėsaitė, Virginija Paplauskienė, Aldona Ruseckaitė, Jūratė Zalubaitė, Raminta Antanaitienė, Danguolė Jasinskienė, Audronė Gedutienė, Regina Mažukėlienė, Nijolė Raižytė, Jūratė Ivanauskienė, Alvyra Brazaitienė, Angelė Galnaitytė, Adolfina Knašaitė, Daiva Gaižauskienė. Tačiau stažas nėra pagrindinis rodiklis kūrybiškai ir intensyviai dirbti. Ir kiti kolektyvo nariai, dirbantys dešimtmetį ar gal tik pora metų perpranta muziejininkystę, įneša puikų indėlį į kultūrinio paveldo saugojimą ir populiarinimą. Banali tiesa – kiekvienas žmogus yra labai svarbus...

Apie ką svajojame, švęsdami šią

šventę, kokių turime vilčių? Viena didžiausių svajonių – Maironio rūmų renovacija, kuriai reikalingos didelės valstybės investicijos. Rūmai yra statyti 18-jo amžiaus viduryje Kauno teismo seniūno Simono Siručio ant trijų gotikinių 16-jo amžiaus pamatų, todėl pastate yra keturi rūšiai. Iš investicijų būtų modernios ekspozicijos, laikmetį ir reikalavimus atitinkančios trečiame aukšte fondų saugyklos, modernizuotos darbuotojų darbo vietos. Pagausėtų lankytojų.

Mūsų muziejus turi daug funkcijų – esame tarp bibliotekos, archyvo, muziejaus, galop net kultūros centro – turime prisitaikyti ir kartais net kitiems kolegoms muziejininkams įrodyti savo vietą bendrame muziejų tinkle. Kadangi kartais esu draugiškai pašiepiama kaip atsovė iš kažko

kio poezijos pasaulio, tad šį tekstą irgi noriu baigti poezija. Rengdamos 70-čio jubiliejinę parodą, netikėtai rado me Bronės Girienės albumėlyje Maironio neskelbtą eilėraštį.

*Eini kaip amžinas keleivis,
Be prieštaravimo maldos,
Ir laimė čia tik kaip praeivis,
Žinai iš tolimos gaidos...
O vis tik ilgisi krūtinė
Tos nepasiekiamos šalies,
Vos jį akordai pirmutiniai
Bent atminimais tau palies!*

Nuklydome į atsiminimus, o dabar vėl keliausime toliau. Esame muziejaus keleiviai. Kažkas klausė, ar muziejus tarsi nuskendęs laivas ir jame viskas mirę, nuobodu – sakau, tikrai netiesa. Laivas plaukia ir jame pilna gyvybės. □

Robert ir Clara Schumann

Atkelta iš 7 psl.

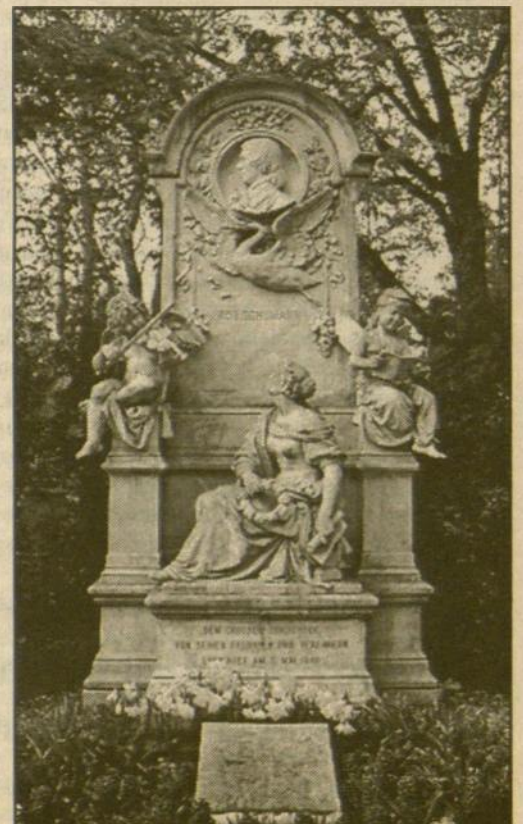
nuolatos kraustydavosi iš vieno miesto į kitą. 1850 m. jis tapo Dusseldorf miesto muzikos direktoriumi. Čia vėl jis patyrė nervinius priepuolius ir buvo priverstas pasitraukti iš pareigų. Nesulaukus palankių muzikos įvertinimų, tai dar labiau pakenkė jo fizinei ir dvasinei sveikatai. 1854 m. kelionėje su Clara, kai juodu pagaliau buvo palankiai įvertinti, Schumann vėl patyrė klieksius, anksčiau pasirodęs nervų sutrikimas dar labiau padažnėjo, ėmė reikštis protinis pairimas. Jis bandė nusiskandinti Rhein upėje, bet buvo išgelbėtas. Jo paties prašymu buvo apgyvendintas Eendenich (prie Bonn) sanatorijoje. Doktorai neleido Clara jo lankyti ir jis pats neprisimindavo nei žmonos, nei savo vaikų. Vienintelis jo lankytojas buvo jų šeimos draugas, kompozitorius Johannes Brahms. Užėjus Schumann šviesesniems momentams, juodu kartu paskambindavo fortepijinius kūrinius. Po dvejų metų Robert Schumann mirė toje pačioje sanatorijoje, (1856 m. liepos 29 d.), sulaukęs 46 m. Palaidotas Bonn kapinėse.

Nors kompozitorius Schumann kentėjo įvairius nervinius ir protinius negalavimus, tačiau jo muzikinei kūrybai tai neturėjo įtakos. Išaukęs literatūrinėje aplinkoje, jis suformulavo pažiūrą, kad romantizmas – tai ne formų ir figūrų klausimas, bet kompozitoriaus sugebėjimas būti poetu. Todėl jis šiandien yra vienas būdingiausių vokiečių romantinės muzikos atstovų.

Mirus vyrui Robert, Clara Schumann išvyko gyventi į Berlyną. Nors ji turėjo rūpintis savo gausia šeima – septyniais vaikais, tačiau neapleido savo virtuozės pianistės karjeros. Nuolatos gastroliavo su koncertais Anglijoje ir Rusijoje. Ji pasi-

žymėjo ne tik kaip savo vyro koncertų atlikėja, bet taip pat buvo Beethoven, Chopin, Brahms kūrinių interpretatorė. Ji prižiūrėjo savo vyro Robert visų kūrinių rinkinio leidimą ir paruošė jo laiškus. Nuo 1878 m. ilgesniam laikui apsigyveno Frankfurt am Main. Kartu koncertavo ir dėstė muzikos pamokas konservatorijoje. Ten pat mirė 1896 m., sulaukusi 77 m. Palaidota prie savo vyro Robert Schumann, Alter Friedhof kapinėse Bonn mieste.

Robert ir Clara Schumann yra klasikinės muzikos, romantiškojo periodo muzikos atstovai. Kadangi muzika yra pasaulinė kalba, todėl šiandien koncertų salėse pianistai skambina sonatas, solistai dainuoja dainas (lieder), orkestrai groja simfonijas, chorai atlieka stambesnius kūrinius. R. ir C. Schumann muzika pasižymi romantiškumu, melodijomis, poetiškumu. □

Robert ir Clara Schumann kapas.

Jurga Ivanauskaitė

Atkelta iš 6 psl.

gebėjimo išlikti bet kokiomis aplinkybėmis ir lietuviško fatalizmo. Iš bjaurių savybių pirmiausia norėjau įvardyti pavydą, nors labiau išgilinusi aiškėja, kad tai yra nesugebėjimas džiaugtis aplinkiniu pasauliu – kitų laimėjimais, pergalėmis, o kuriant aplink save tokią bedžiaugsmę, išdegintą erdvę ir pačiam sunku būti laimingam. Nemėgstu apibendrinimų, todėl nenorėčiau statistikos žargonu nustatyti „visų lietuvių“ moralės, sąmoningumo ir patriotizmo bendrosios masės. Kiekvienas žmogus nuolat keičiasi, srūva tarsi vanduo ir visa mūsų tauta teka, kaip upė su vis naujais slenkščiais, užtėkiais, duobėmis, sekumomis ir verpetais.

– Lietuvos kultūros, istorijos ar visuomenės veikėjas, kuris yra jums autoritetas? Ir kodėl?

– Šiandieninėje Lietuvoje vienas iš didžiausių autoritetų man yra prezidentas Valdas Adamkus. Dvasinės atramos visada ieškojau ir tebeieškau monsijoro Kazimiero Vasi-

liausko ir Tėvo Stanislovo asmenyse, mirtis man jų neišbraukė iš šalia, čia ir dabar esančiųjų. Mane įkvepia ir palaiko Juliaus Sasnausko darbai bei tekstai. Žmonėse, kuriuos laikau savo autoritetais, mane labiausiai žavi išmintis, puikybės nebuvimas ir ta ypatinga vidinė šviesa, kuri atsiranda tik mylint ir teigiant, o ne neigiant gyvenimą.

– Kokiais moraliniais principais vadovaujate savo gyvenime?

– Jokių naujų savo asmeniškų moralinių principų nesugalvojau. Kaip ir visi žmonės (o ne priešingai, nužmogiai ar antžmogiai), stengiuosi vadovautis Dekalogu. Manau, kad labai svarbu šių principų laikytis ne tik išoriniame, fiziniame lygmenyje, bet ir minčių, jausmų sferoje, nes jų galima žudyti, vogti ir paleistuvauti vien užslėptomis negatyviomis emocijomis. Bet kokiomis aplinkybėmis stengiuosi išlaikyti optimizmą, nes tikiu, kad tai sustiprina šviesiąją, pozityviąją planetos, kurioje gyvename, aurą.

PARUOŠĖ VYTAUTAS V. LANDSBERGIS